

3e Congrés de Salut Mental, febrer 2006

TAULA RODONA. LA CONSTRUCCIÓ DE LA CURA

Eugeni d'Ors, mestre en gloses, establia una relació directe entre les al·lucinacions mentals i el paper que juga la paraula. Afirmava que la parla era una forma primària de posar en ordre el caos, i insistia en la funció creadora del discurs en la construcció de l'univers mental, tant en el pertorbat com en el lúcid, sempre i quan la literatura sigui llegida amb el codi de la vida i no amb el de les idees. Si cito Eugeni d'Ors i la importància que donava a la paraula com element vertebrador del funcionament psíquic, és per referir-me al cas de Lídia Nogués, peixatera de Cadaqués. Lídia va conèixer Eugeni d'Ors a Cadaqués i s'hi va enamorar; i va ser en la llarga espera d'aquest amor, el qual no havia d'arribar mai, que Lídia Nogués s'apropià del nom de Teresa, la Ben Plantada, musa creada per Eugeni d'Ors a les seves gloses després de fer unes estades a Cadaqués.

Totes les coses, totes les persones tenen el seu nom; és quan podem anomenar l'objecte que aquest pren existència pròpia. Els noms viuen molt a prop de les coses, les paraules s'assemblen a allò que signifiquen, són indicis de la cosa mateixa i sovint es fan cosa. És el poder d'encantament del llenguatge que fa del món una gran analogia per desxifrar, i que demana, de qui parla, que s'aturi en cada paraula per preguntar-se de què és símbol. Ara bé, no sempre una metàfora és entesa com a metàfora, llavors els fets passen a ser signes per ells mateixos, cada cosa porta a una altra cosa, cada fet remet a un altre fet sense que les paraules amb que els anomenem puguin significar res més que el que diuen. És així com han parlat les bruixes i els vidents i també els paranoics, que no poden fer metàfores perquè viuen en un excés de concreció el sentit de les paraules. No oblidem que Lídia Nogués, èbria d'amor, fou filla de l'última bruixa de Cadaqués.

Lídia, de mirada tenebrosa, sumida en la flaire de la mar, esperava, presa per l'esglai, el dia que els pètals blancs de rosa s'escampessin per terra com pluja flonja i perfumada. Ella, que per desamor havia perdut el seu primer nom, el va recuperar però aquesta vegada amb el nom de Teresa. Lídia, referint-se al nom de la Ben Plantada, deia: "No és que me'n digui de Teresa, és que la sóc". Teresa era el nom que va trobar-la quan ella no es trobava. Lídia Nogués en l'esforç de dir-se a si mateixa Teresa, s'anava fent Teresa.

Delirar ve del llatí "de lirare" que era aquell qui des-llaurava, és a dir, el que se sortia del solc de la terra llaurada. El delirant és aquell que surt del solc previst per situar-se en una ranura intempestiva. Donar la vida per un error només s'explica com una sortida desesperada de l'abisme. Delirar, doncs, és situar-se en un contrapunt social on només hi cap un mateix.

Què hagués passat si algun professional de la salut mental hagués tingut cura de la Lídia i

l'hagués retornat a l'ordre dels solcs de la terra ben llaurada?

Em pregunto si precisament fou el deliri el que li permeté a Lúdia no embogir i poder viure una vida on la ficció i la realitat s'entrellacen fins a fer-ho indestruable.

A vegades el deliri ens pot salvar d'una bogeria molt més destructora. Lúdia Nogués delirava amb les paraules i va ser precisament aquest deliri que va salvar-la de la bogeria i va mantenir-la en un estat mental on la seva vida fou possible. Atordida, amb els ulls mig aclucats, se sentia presa d'un amor encobert, secret i distingit que Eugeni d'Ors li feia saber per mitjà dels seus escrits. Lúdia Nogués es va resistir a empal·lidir per un amor no correspost. Les seves idees centellejaven al vent. Lúdia, que deia ser la Ben Plantada, va viure trenta-cinc anys amb una personalitat usurpada a la literatura.

Què fem quan tenim cura d'algú, quan atenem a la gent? Em pregunto si sempre el que donem està en relació a les necessitats i demandes de l'altre, si sabem donar i entendre tot el valor i significat a la paraula amb la que l'altre ens expressa el seu propi dolor i patiment. Luigi Pirandello, psicòleg entre els dramaturgs, fa la següent reflexió en l'obra Seis personajes en busca de autor, "Aquí reside todo el error, en las palabras. Cada uno de nosotros posee dentro de sí un mundo de objetos, su mundo. Pero, ¿Cómo podremos entendernos si en las palabras que yo pronuncio encierro el sentido y el valor de las cosas tal como son dentro de mi, mientras quien las escucha las asume inevitablemente con el sentido y el valor que tienen para él, que tienen en su mundo? Creemos entendernos; nunca nos entendemos. Mire: mi piedad, toda mi piedad por esta mujer ha sido asumida por ella como la crueldad más feroz".

Precisament avui tenim entre nosaltres tres persones que estan interessades en promoure el benestar de l'altre. Si bé és cert que de les tres només José Guimón ostenta el títol de professional en salut mental, Itziar González i Joaquim Capdevila de professions inicialment allunyades de la salut mental sensu estricto, ambdues estan interessades en el cuidado i atenció a la persona. Itziar reflexiona des de l'habitat, el lloc, l'espai on la gent fa vida. Joaquim Capdevila ho fa des dels aspectes relacionals on els intercanvis comunicatius no verbals tenen molt a veure en la construcció de la cura i l'atenció.

És sabut que els professionals de la comunicació ens diuen que no és possible no comunicar-se. No hi ha cap dubte que les paraules serveixen per explicar i per explicar-nos, però no tot ho expressem per mitjà de les paraules. Adquirim tot un saber de l'altre per mitjà dels gestos, estats d'ànim etc. És així que en Joaquim Capdevila, semiòleg, ens parlarà precisament de les diferents formes de comunicació com a manera per entendre l'altre.

Itziar González, arquitecte, que li interessa el ben viure, creu encertadament que l'espai on es desenvolupa la vida, allà on tots nosaltres convivim és mereixedor d'atenció i

ciudadano. Itziar ens dirà com l'espai i l'entorn té a veure amb la salut mental; com el tècnic i el professional han d'assumir l'experiència de l'error per poder entendre i atendre les necessitats del viure de la gent.

José Guimón, catedràtic en psiquiatria, sap de les necessitats individuals de la persona. Saber d'elles, què pensen i què senten, és imprescindible per ajudar a construir la cura com a forma de vida més saludable i no només com a contrapartida de la malaltia.